

Як Шаста подався у мандри

Ця історія — про пригоди в Нарнії, Калормені та землях, що лежать між ними, за тієї золотої доби, коли верховним королем у Нарнії був Пітер, а разом із ним царювали його брат і двоє сестер.

У ті часи далеко на півдні, в Калормені, на березі маленької морської затоки жив бідний рибалка Аршиш разом зі своїм названим сином Шастою. Зазвичай Аршиш зрання виходив у море порибалити, а в обід запрягав свого віслючка у візок, навантажував візок рибою та їхав продавати її до селища, розташованого за милю* на південь. Якщо Аршиш все спродував, то надвечір повертався додому в доброму гуморі і не зачіпав Шасту, та коли базарування було невдале — рибалка зганяв зло на малому, а часом навіть годував штурханцями. Привід завжди знаходився, адже Шаста мав купу всілякої роботи: ладнав і прав сіті, готував вечерю, прибирав у халупці, де вони мешкали.

Шасту не цікавив південний напрямок, бо раз чи двічі він бував там із Аршишем у селищі і бачив там інших рибалок. Як і батько, вони одягнені у довгі поношені лахи, взуті у дерев'яні чоботи з задерними носачами, із

* Миля — міра довжини, що дорівнює 1,609 км.

тюрбанами на головах. Та й розмови в них були нудні. А от землі на півночі не давали хлопцеві спокою, адже там ніхто не бував, та й самого його туди не пускали. Сидячи на ганку халупчини та латаючи рибальські сіті, він часто мрійливо дивився на північ. Але там не було нічого, крім порослих травною лукув, що поволі підіймалися до плоскогір'я, а далі видніло тільки небо, де вряди-годи пролітало кілька птахів.

Часом, коли поруч був Аршиш, Шаста запитував:

— Батьку, а що за тим пагорбом?

Якщо рибалка був не в гуморі, то давав хлопцеві запотличника і наказував займатися своєю справою. Та якщо чоловік мав гарний настрій, то міг сказати:

— Сину мій, не давай розумові розпорозуватися на марні запитання. Адже сказав поет: «Сумлінність у роботі — коріння всіляких гараздів, а хто переймається непотрібними питаннями, той правує кораблем легковажності прямо на скелі жебрацтва».

Шасті здавалося, що за пагорбом криється якась захоплива таємниця, і батько прагне її приховати. Та насправді рибалка так відповідав синові, бо просто не знав, що ж лежить там, на півночі. Його це не обходило — старий мав дуже практичний розум.

Якось прибув із півдня подорожній, що надто вже вирізнявся з-поміж тутешнього люду. Він їхав верхи на баскому коні в яблуках, грива та хвіст якого спадали шовковистим водоспадом, а збрую було оздоблено сріблом. Мандрівник мав на собі кольчугу, а попід тюрбаном вимальовувався вершечок шолома. Крива

Кінь та його хлопчик

шаблюка висіла при боці зайди, за спиною висів щит із металевими шпичаками, у правиці — спис. Шасту не здивувало смагляве обличчя чоловіка, адже всі мешканці Калормену були доволі темношкірими. Та хлопець дуже був вражений бородою чужинця: пофарбо-

вана в червоний колір, завита й напахчена запахующою олією. Помітивши золоті прикраси на руці прибульця, Аршиш збагнув, що то таркаан, тобто могутній володар, і кинувся колінкувати й кланятися, аж борода мела по землі, на мигах наказуючи Шасті ставати поруч.

Подорожній спитав, чи можна тут переночувати, й рибалка, певна річ, не посмів відмовити. З найкращих харчів, які були в хаті, таркаанові зібрали вечерю (хоч вона йому була й не до шмиги), а Шасту, як і завжди, коли в рибалки бували гості, випхали за поріг із окрайцем хліба. Ночувати хлопець мав у маленькій стаєнці біля віслюка. Та вклататися було ще зарано, й Шаста, котрому ніколи не казали, що підслуховувати негарно, припав вухом до шпарини в дерев'яній стіні.

— Послухай, люб'язний мій господарю, — долинув голос таркаана, — я тут подумав, чи не купити мені оте твоє хлоп'я.

— О мій пане, — відповів рибалка улесливо, аж Шаста уявив пожадливий вираз обличчя старого, — що ж за ціну пропонуєш ти своєму покірному слuzі, щоби він, хай який був убогий, продав у рабство єдиного сина, плоть від плоті своєї? Чи не сказав поет: «Кровна любов важить більше, ніж миска супу, а діти дорожчі за коштовні гранати*»?

— Та навіть якщо так, — непривітно відказав гість, — інший поет сказав: «Хто прагне одурити розумного, той власноруч заголює спину для батога». Не обтяжуй

* Гранат — тут: напівкоштовний камінь найчастіше червоного чи бурого кольору.

свого старечого рота зайвою брехнею. Хлопчик не син тобі: твої щоки темні, як і мої, а малюк блідий та білий, як оті прокляті, а проте гожі варвари з далекої півночі.

— Хтось сказав, — відповів йому рибалка, — мудрі слова: мечі можна відбити щитами, а мудре око пронизує всяку перепону! Тож знай, грізний мій гостю, що через невимовну бідність свою не одружився я та не завів дітей. Але того року, як Тишрок (хай живе він вічно!) зійшов на трон, в ніч, коли на небі світила повня, боги позбавили мене сну. Отож я встав зі свого ліжка в цій убогій хатині та пішов на берег, підбадьорити себе краєвидами водних просторів, повного місяця та свіжим повітрям. Невдовзі зачув я плюскіт весел і кволий плач. А згодом хвиля прибила до суходолу маленького човника, в якому були тільки висушений голодом і спрагою мертвий чоловік, який щойно помер (адже був ще теплий), порожній бурдюк та ще жива дитина. «Немає сумніву, — сказав я до себе, — ці нещасні пережили кораблетрощу, але з незбагненої волі богів старший офірував* себе задля молодшого та помер, коли земля вже бовваніла попереду». Отож пам'ятаючи, що боги ніколи не полишать того, хто допомагає страждальцям, та спонукуваний власним жалем (адже ваш покірний слуга має добре серце)...

— Та досить вже вихваляти себе на всі заставки, — перервав його таркаан. — І так видно, що малоги ти тримаєш за батрака. Тому просто скажи мені, скільки ти за нього хочеш, бо я вже ситий твоїми теревенями.

* Офірувати — те саме, що жертвувати.

— Ви мудро зазначили, — обережно завів рибалка, — що праця хлопчика для мене безцінна. На це треба зважати, встановлюючи ціну. Якщо я продам його, мені доведеться купити або ж найняти іншого на його місце.

— Я заплачу тобі п'ятнадцять серпиків, — сказав таркаан.

— П'ятнадцять! — чи то зарідав, чи то вискнув Аршиш. — П'ятнадцять! За твердиню моєї старості, за насолоду моїх очей! Таркаан ти чи ні, та все одно не глумися над моєю сивиною. Не менше сімдесяти.

Цієї миті Шаста підвівся та тихенько подріботів геть. Він почув усе, що треба, адже часто бачив, як чоловіки укладають угоди в селищі та знав, як саме це відбувається. Він був певний, що врешті-решт Аршиш продасть його значно дорожче, ніж за п'ятнадцять серпиків, і куди дешевше, ніж за сімдесят, але до того вони проторгуються з таркааном не одну годину, щоби досягти згоди.

Важко навіть уявити, як почувався Шаста. Та й ми не знаємо, як би почувалися, коли б чули про плани своїх батьків продати нас у рабство. З одного боку, його життя хіба що трішки відрізнялося від життя раба; йому здалося, що той шляхетний незнайомиць на розкішному коні може виявитися добрішим до нього, ніж Аршиш. Та з іншого боку, історія про те, як його знайшли у човні, сповнила хлопця неспокоєм та відчуттям легкості. Він часто тривожився, бо хоч як намагався, та не міг любити рибалку так, як синові годиться люби-

ти батька. Але тепер з'ясувалося, він не мав до Аршиша жодного стосунку. Це навело його на певні думки. «Овва, та я ж можу виявитися ким завгодно! — подумав Шаста. — Може, я син самого таркаана... чи син Тишрока (хай живе вічно!)... чи син якогось бога!».

Ось так розмірковуючи, він стояв на галяві перед халупою. Швидко западали сутінки, на небі вже виткнулося кілька зірочок, хоча відблиски спадня ще палали на заході. Неподалік таркаанів кінь, сяк-так прив'язаний до металевого кільця в стіні віслучкової стайні, пощипував сіно. Шаста підійшов та потріпав красеня по шиї. Кінь і далі їв собі та не зважав на хлопця.

Тим часом малому сьйнула ще одна думка.

— Цікаво, що за людина той таркаан, — мовив він уголос. — Було б чудово, якби він виявився добрим. Деякі раби в палацах великих володарів знай собі байдикують. Вони носять красивий одяг і щодня їдять м'ясо. Може, він візьме мене на війну, а я врятую йому життя в битві, й він звільнить мене, прийме як сина й дасть мені палац, і колісницю, і обладунок. Але ж він може бути і жахливим, жорстоким чоловіком. Може, він пошле мене працювати в полях, закувавши в кайдани. Звідки мені знати. От кінь, мабуть, знає, та якби ж він умів розповісти.

Кінь підвів голову. Шаста пестливо торкнувся його атласної губи та зітхнув:

— Хотів би я, щоб ти вмів розмовляти, друже.

І на мить хлопцеві здалося, ніби він снить, бо ж кінь виразно, хоч і тихо, відповів:

— Та я, власне, вмію.

Від здивування у Шасти очі стали такі ж круглі й великі, як кінські.

— Ти вмієш розмовляти? — запитав хлопчик.

— Тс-с-с! Не так гучно, — цитьнув на нього кінь. — Там, звідкіль я прибув, ледь не всі звірі розмовляють.

— Де ж це? — поцікавився Шаста.

— У Нарнії, — відказав кінь. — У благословенних землях Нарнії... землях, де гори вкриті вересом, а долини — чебрецем, в країні кришталево чистих річок, глибоких озер, загадкових печер та густих лісів, де не втомно стукають молоточками гноми. О солодке повітря Нарнії! Година життя там варта тисячі років у Калормені.

Він замовк і важко зітхнув.

— А як ти тут опинився? — здивувався Шаста.

— Мене викрали, — сказав кінь. — Або поцупили, або взяли в полон, як тобі більше до вподоби. Мати казала мені не переходити Південних схилів, не заходити в Арченландію і далі, але я не послухався. І присягаюся Лєвовою гривою, дорого заплатив за легковажність. Усі ці роки я гну карк на людей, ховаю свою справжню натуру, вдаю, що я такий самий німий та безмозкий, як їхні коняки.

— Та чому ти не зізнаєшся, хто ти насправді?

— Тому що маю клепку в голові, ось чому. Щойно вони дізнаються, що я вмію говорити, то стануть показувати на ярмарках та дужче пильнуватимуть, ніж досі. Тоді зникне остання надія на втечу.

— Але ж чому... — почав був Шаста, проте кінь перервав його:

— Послухай, не гаймо часу на дурні розпитування. Ти цікавився, що то за людина, мій господар таркаан. Що ж, він просто жахливий. Не такий вже поганий до мене, звісно, бо ж бойовий кінь — занадто коштовна істота, щоб про неї не дбати. А от тобі ліпше було померти сьогодні ж, аніж стати рабом у домі таркаана.

— Тоді я краще втечу, — сполотнів Шаста.

— А й справді краще, — відповів кінь. — То чом би тобі не втекти разом зі мною?

— А ти теж збираєшся тікати? — запитав хлопець.

— Так, якщо ти приєднаєшся, — сказав кінь. — Це шанс для нас обох. Розумієш, якщо я втечу без вершника, кожен, хто побачить мене, подумає, що я нічийний, тож спробує зловити. А з вершником на спині я маю шанси прорватися. Ось чим ти можеш мені допомогти. З іншого боку, сам ти далеко не зайдеш на оцих двох хирлявих ніжках (ну й кумедні в людей ноги!), тебе хутко впіймають. А на моїй спині ти обженеш будь-якого коня в цих місцях. Ось як можу допомогти тобі я. До речі, сподіваюся, ти вмієш їздити верхи?

— Звісно, вмю, — пирхнув Шаста. — Я вже їздив на віслючкові.

— Їздив на чому? — погордливо перепитав кінь. (Точніше, саме це він мав на увазі, а насправді вийшло отаке: «Їздив на чо-го-го-го-го-го?»). У стані збудження в коней, що вмюють розмовляти, завжди з'являється сильний кінський акцент.

— Інакше кажучи, — підсумувала тварина, — їздити верхи ти не вмієш. Це суттєва проблема. Мені доведеться навчати тебе дорогою. Якщо їздити ти не вмієш, то хоч падати вмієш?

— По-моєму, падати вміють усі, — розгубився Шаста.

— Я хочу сказати, чи вмієш ти падати, підводитися без нюнь, залазити мені на спину, знову падати, і при цьому не боятися падінь?

— Я... я намагатимусь, — пробелькотів хлопчик.

— Бідне маленьке звірятко, — дещо лагідніше мовив кінь. — Я й забув, що ти ще зовсім лоша. Не хвилюйся, з часом із тебе вийде чудовий вершник. А зараз нам не варто смикатися, доки ті двоє в хатині не поснуть. Тим часом можемо обдумати план дій. Мій таркаан прямує на північ до великого міста: до самісінького Ташбаана та до двору Тишрока.

— Послухай, — втрутився Шаста ошелешено, — хіба ти не мав сказати «хай живе він вічно»?

— А для чого? — обурився кінь. — Я вільний нарієць. Навіщо мені розмовляти, як усі ті раби й дурні? Я зовсім не бажаю йому вічного життя, а ще знаю, що він усе одно не житиме вічно, зичитиму я йому цього чи ні. А ти, я бачу, теж родом з вільної Півночі. Отож більше ніяких оцих південних витребеньок між нами! А зараз повернімося до плану. Як я сказав, мій господар прямує на північ до Ташбаана.

— Тобто нам краще вирушити на південь?

— Не думаю, — сказав кінь. — Розумієш, він-то вважає, що я німий і безмозкий, як усі його решта коней.

Якби так і було, то, загубившись, я повернувся б додому, до рідної стайні й загону; поскакав би назад до його палацу, що за два дні їзди на південь. Саме там він мене шукатиме. Йому й уві сні не приверзеться, що я самотою подався на північ. До того ж таркаан може подумати, що хтось у попередньому селищі накинув на його коня оком, прийшов та вкрав мене.

— Ура! — зрадів Шаста. — То ми їдемо на північ! Я все життя мрію туди помандрувати.

— Ще б ти не мріяв, — підтакнув кінь. — То в тобі кров озивається. Певний, що ти чистого північного роду. Але не треба так горлопанити. Схоже, вони вже скоро поснуть.

— Краще я нишком гляну, — сказав малий.

— Добра думка, — погодився кінь. — Але пильнуй, щоб тебе не впіймали.

Уже споночіло, і довкола запала тиша. Тільки й чути було, як глухо б'ють хвилі об берег, проте на цей шум Шаста не зважав, адже чув його вдень і вночі, скільки себе пам'ятав. Коли він підкрався до хатини, там не світилося. Він зупинився перед халупкою, нашорошивши вуха: ані звуку. Підібравшись до єдиного вікна, хлопець за мить зачув знайоме тоненьке хропіння старого рибалки. Яюсь дивно було думати про те, що він більше ніколи не почує його. Тамуючи подих і трохи засумувавши (хоч суму й було куди менше, ніж радості), Шаста прослизнув зеленою галлявиною до віслюкової стайні, помацав там, де завжди ховали ключа, прочинив дверцята й відшукав сід-

ло та упряж. Хлопчик нахилився, цьомнув віслюка в носа і сказав:

— Вибач, але ми не можемо тебе взяти.

— Ну нарешті, — буркнув кінь. — Я вже почав хвилюватися, чи, бува, чогось не трапилося.

— Я забирав зі стайні твої речі, — відказав Шапта. — А тепер поясни, будь ласка, як їх на тебе вдягти.

Наступні кілька хвилин Шапта тихенько порався, намагаючись не дзвякнути чим, а кінь напучував: «Затягни попругу тугіше», або «Там унизу є пряжка», або «Стремена доведеться зробити значно коротшими». По всьому він сказав:

— Що ж, віжки нам потрібні про людське око, тобі вони не знадобляться. Прив'яжи їх до луки сідла: легенько, щоби я міг крутити головою, як заманеться. І пам'ятай — навіть не торкайся їх.

— А для чого вони взагалі треба? — поцікавився Шапта.

— Зазвичай вони спрямовують мій біг, — відповів кінь. — Та оскільки провідником нині буду я, тримай, будь ласка, руки при собі. І ще одне. Не хапай мене за гриву.

— Але друже, — благально мовив Шапта, — якщо не можна триматися ні за віжки, ні за гриву, то за що тоді триматися взагалі?

— Колінами тримайся, — відказав кінь. — У цьому і є таємниця майстерної їзди. Що є сили стисни мій тулуб колінами; сядь рівно, мовби ти дрин проковтнув; лікті притисни до себе. І до речі, що це ти зі шпорами зробив?

— Одягнув на п'ятки, ясна річ, — похвалився Шаста. — Уже це я й сам допетрав.

— То зніми і вкинь до торби. Може, нам пощастить продати їх у Ташбаані. Зробив? Ну, тепер, думаю, можеш залазити.

— О-о! Ну ти й височенний! — захекався Шаста вже після першої, невдалої спроби.

— Я лише кінь, — прозвучало у відповідь. — Але ти видираєшся на мене так, наче на копицю сіна! О, так уже краще. Тепер сідай і не забудь, що я казав тобі про коліна. Смішно й подумати: я, що водив кавалерію в атаки й перемагав у перегонах, везу тепер на спині отакий ось лантух із картоплею! Ну та годі, вирушаймо.

І він незлостиво захихотів.

І почалася їхня нічна мандрівка. Спершу кінь узяв південніше від халупи рибалки, до маленької річечки, що впадала в море, та подбав, щоби у південному напрямку чітко відбилися сліди у багнюці. Та коли вони опинилися посеред броду, кінь повернув проти течії та прогріб далі від моря на кількасот ярдів*. Тоді, узрівши чудову латку берега, вкриту гравієм, на якому не лишається слідів, скакун вибрався на суходіл з північного боку. Тут він спокійним кроком пішов далі на північ і брів доти, доки хижа, самотнє дерево, віслюкова стайня, затока — та, зрештою, все, що Шаста знав у своєму житті — не розчинилися в сіруватій темряві літньої ночі. Вони піднялися схилом і тепер були на гребені гори — на тому гребені, що завжди був межею

* Ярд — англійська міра довжини, дорівнює 91,44 см.

відомого Шасті світу. Хлопець не міг роздивитися, що там попереду, бачив лишень великі, порослі травною простори. Вони виглядали безкраїми: дикі, порожні та вільні.

— Ти лишень поглянь! — зауважив кінь. — Оце так місцина для доброго чвалу!

— Тільки не це, — змолвився Шаста. — Не зараз. Я не знаю як... ну конячко, ну будь ласочка... не знаю навіть, як тебе звуть.

— Брігі-хінні-брінні-хукі-хах, — відповів кінь.

— Я це ніколи не вимовлю, — зітхнув Шаста. — Можна мені називати тебе просто Брі?

— Ну, якщо це все, на що ти здатний, називай так, — сказав кінь. — А як мені тебе називати?

— Моє ім'я Шаста.

— Гм, — замислився Брі. — Що ж, от твоє ім'я і справді важко вимовляти. Але повернімося до чвалу. Він куди простіший за клус*, бо не треба весь час підстрибувати. Стисни коліна й дивися прямо поміж мої вуха. Не дивись на землю. Якщо відчуєш, що зараз упадеш, просто вхопись міцніше та випростайся. Готовий? Ну що ж: на північ, до Нарнії!

* Клус — швидкий алюр, середній між галопом і кроком.